

נשרים במחוז צפון 2021

נתונים: ספיר שמחי, נילי אנגליסטר, אוהד הצופה, יגאל מילר, חוה גולדשטיין, עמית דולב

סיכום: יפעת ארצי

ינואר 2022

תקציר

- אוכלוסיית הנשרים הכללית בצפון מונה כ-41 נשרים. 11 זוגות קיננו בכרמל, פרחו 8 פרחונים.
- 8 נשרים פגועים תועדו בבר במחוז צפון ב-2021, 3 נפגעו מתשתיות חשמל ו-5 מסיבה לא ידועה.
- 6 נשרים שוחררו השנה בצפון, אחד בכרמל והשאר בגמלא. 4 גוזלים גדלו השנה בגרעין הרבייה, אחד שוחרר והשאר ישוחררו לטבע בתום איקלום. בשנתיים האחרונות לא הובאו נשרים מספרד.
- כ-51 טון בשר סופק ב-6 אתרים במחוז צפון, עיקר אספקת המזון חלה בתחנת החי בר בכרמל ובתחנות גמלא ואחו חיספייה בגולן.
- במלכודות חי בר כרמל וגמלא נלכדו 40 נשרים, מהם 8 נשרים לא מסומנים והשאר לכידות חוזרות של פרטים מסומנים. נכון לסוף 2021 פעילים במחוז צפון 26 נשרים ממשודרים.

רקע

בעבר דגרו הנשרים במצוקים בכל הארץ, מהגולן והגליל בצפון ועד מכתש רמון בדרום. מאז שנות השמונים פחת מספר הנשרים ממאות רבות של פרטים ועשרות קינים, לכמאתיים פרטים וקינים בודדים מדי שנה בשנים האחרונות. ההרעלות מהוות את הגורם העיקרי להתמעטות וגם בעשור האחרון התרחשו אירועי הרעלה אשר גבו את חייהם של עשרות נשרים.

עקב מצבם הקשה של הנשרים בישראל, מתקיים מאז 1996 מאמץ למנוע את הכחדת הנשרים במסגרת פרויקט פורשים כנף (שותפות בין רשות הטבע והגנים, החברה להגנת הטבע וחברת החשמל לישראל) ובסיוע גופים שותפים, במגוון דרכים להצלת האוכלוסייה: אספקת מזון להבטחת זמינות מזון נקי מכימיקלים, מיגון קווי מתח מפני התחשמלות, הקמת גרעין רבייה להשבה, תאום עם חיל האוויר והתעופה האזרחית למניעת הפרעות כלי טיס, שמירה על קינון מפני הפרעות, ניטור האוכלוסייה תוך סימון ומעקב טלמטרי לשם זיהוי האיומים וכבסיס להבנת הדמוגרפיה שלהם וכן יבוא נשרים מחו"ל להגדלת גרעין הרבייה ולהשבה לטבע.

מטרה

ריכוז המידע המצטבר על אוכלוסיית הנשרים בצפון ופעולות האישוש, לקבלת תמונה על מצב הנשרים בצפון, ולבחינת תוצאות פעולות הממשק.

שיטות

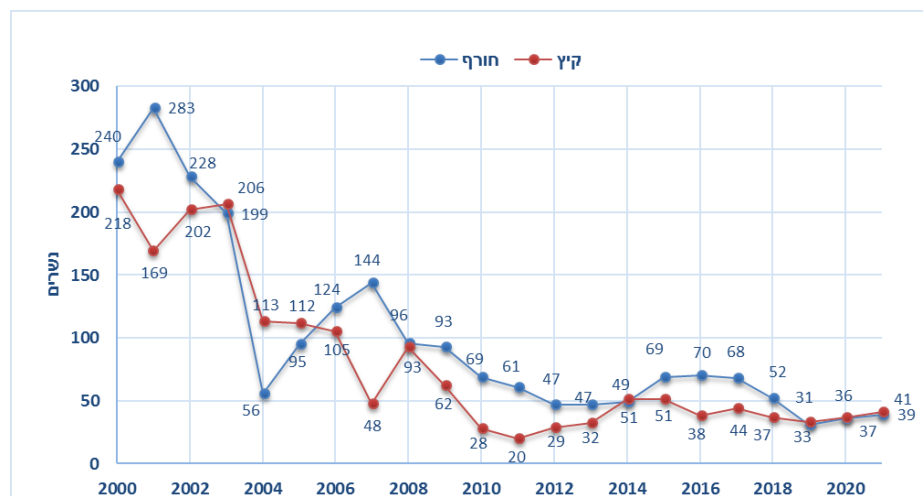
איסוף מידע מסקרי קיבון, ממאגר תצפיות רט"ג, מגרעין הרבייה, פרטים מיובאים ופרטים מסומנים, והשוואה לשנים קודמות.

תוצאות

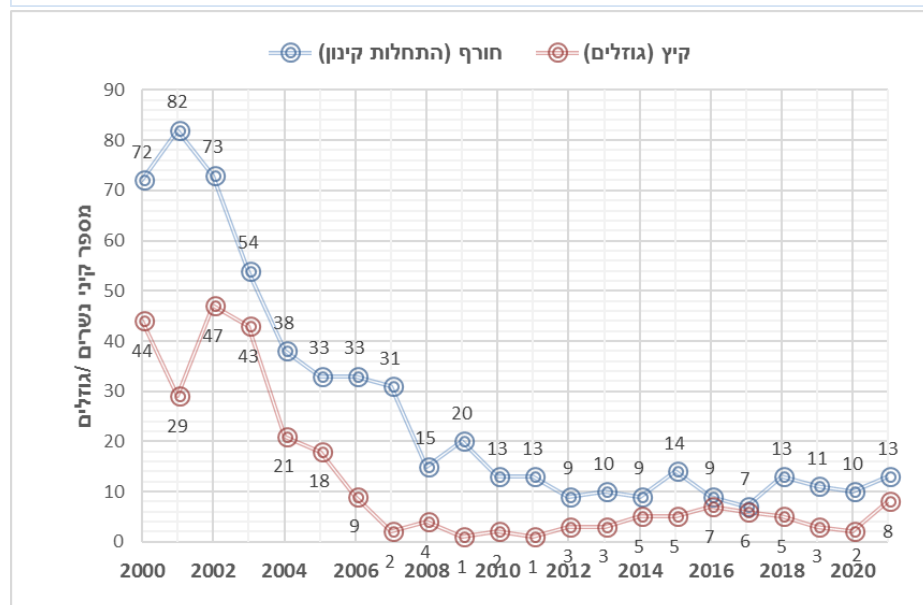
להלן ריכוז המידע על אוכלוסיית הנשרים והממשק במחוז צפון, מעודכן לסוף 2021.

א. גודל אוכלוסייה: פעמיים בשנה, בפברואר וביוני, מתקיימת ספירת נשרים מרוכזת בכל אזורי הנוכחות של נשרים במחוז צפון. מספר הנשרים במחוז צפון ב-2021, כולל נשרים ממושדרים שלא נצפו בעין, היה 39 בחורף ו-41 בקיץ (איור 1). נתון זה מעט גבוה משנה שעברה.

איור 1: תצפיות ישירות בנשרים בספירות מרוכזות במחוז צפון בקיץ (קו אדום) ובחורף (קו כחול), שנים 2000-2021

איור 2: מספר התחלות קיבון (קו כחול) ומספר פרחוני נשרים (אדום) במחוז צפון, שנים 2000-2021

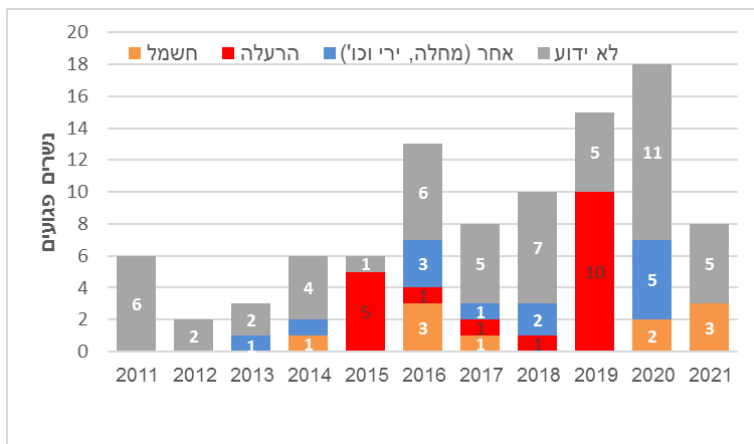
קיבון: האוכלוסייה שקיננה בצפון ב-2021 מונה 11 זוגות. תועדו 13 ניסיונות קיבון, כולם בכרמל (שני קינים בספונים והשאר בנחל גלים). שני זוגות הטילו הטלות מילואים לאחר כישלון בניסיון הראשון. מתוך ניסיונות הקיבון 8 פרחונים הגיעו לפריחה, הצלחת קיבון הגבוהה בצפון מזה 15 שנים (איור 2).

מאפייני האוכלוסייה המקננת: מוצא הפרטים שקיננו- 9 שוחררו מגרעיני הרבייה, 3 פרטים הובאו מחו"ל והשאר נשרי בר. גילם הממוצע 8.73 שנים (סטיית תקן 3.98). בהתבסס על 19 פרטים עבורם ידועה היסטוריית הקינון, לכל פרט באוכלוסייה המקננת יש בממוצע 3.84 ניסיונות קינון (סטיית תקן 3.63, תיעוד נתונים מאז 2012). לנשר אחד בלבד (שמוצאו בחו"ל) זוהי הייתה עונת הקינון הראשונה.

ב. פגיעה ותמותה: השערת סיבת הפגיעה מתבססת על נסיבות המקרה ונתוני הבדיקות הווטרינריות, שעובדו ע"י ד"ר נילי אנגליסטר.

בשנת 2021 תועדו 8 נשרים שנפגעו בבר במחוז צפון (שבעה בכרמל ואחד בגולן), שלושה נפצעו והשאר מתו. סיבות הפגיעה: 3 נפגעו מתשתית חשמל (אחד התחשמל, ונמצאה בו בנוסף הרעלת עופרת ו-2 התנגשו בקו מתח), ו-5 נפגעו מגורם לא ידוע, מהם שניים עם שברים (איור 3). שניים מהפגועים ב-2021 הם נשרים מושבים שמקורם בספרד, שהם פרטים עם פגיעות רקע. 5 אחרים הינם ילידי שבי. חשוב לציין, שהיקף ההיפגעות בשנה זו היה נמוך בכמחצית מהשנתיים שקדמו לה. בנוסף, פרטים מהכרמל ופרטים שסומנו בגולן מבצעים תנועות ארוכות טווח. בזכות המישדור נמצא שפרט שבקע בכרמל ב-2021 נלכד בדרום מצרים וכנראה לא ישוב לטבע.

בחודש אוקטובר הורעלו במחוז דרום 13 נשרים ובנובמבר עוד 3 נפגעו מפלומיקסין (תרופה ווטרינרית). שלושה מהנשרים שנפגעו בארוע זה נצפו בעבר בגמלא. זוהי פגיעה קשה באוכלוסיית הנשרים בארץ, וסביר שלתמותה זו תהייה השפעה על מצב הנשרים בצפון.

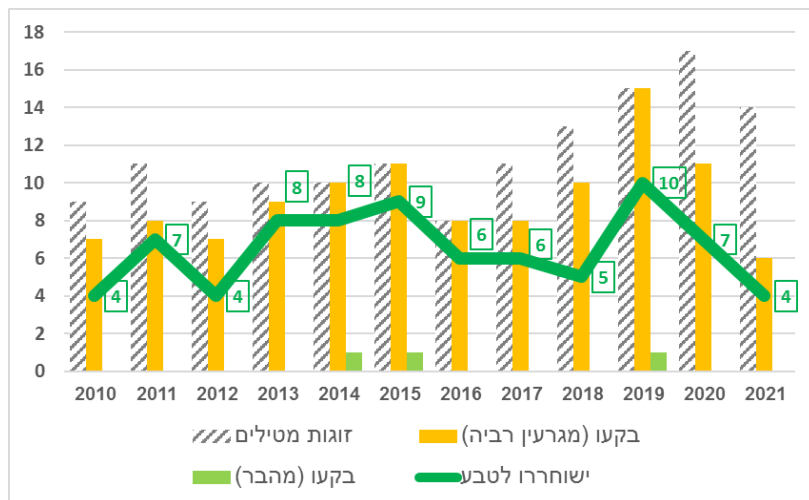
איור 3: נשרים פגועים במחוז צפון, 2010-2021.

ג. ממשקים לתגבור האוכלוסייה: תגבור נשרים לטבע מתבסס על שחרור נשרים שמקורם בגרעין הרבייה. בנוסף שחררו נשרים שיובאו מחו"ל ושאינם מתאימים להגדלת גרעיני הרבייה. גרעין רבייה: בשנת 2021 הודגרו 9 ביצים פוריות. 6 גוזלים בקעו, 5 הועברו לאימוץ זוגות נשרים ואחד גודל בהאכלת יד. 4 גודלו בהצלחה ועברו לאקלום, אחד מהם כבר שוחרר. כמות זו הינה נמוכה ביחס למרבית השנים מאז 2010 ונבעה מירידה בכמות הביצים בכלל והפוריות בפרט שהוטלו בגרעין הרבייה (23 לעומת 28 ו-9 לעומת 14 בהתאמה לעומת שנת 2020) ותמותת עוברים בשתי ביצים בשל תקלה חריגה במדגרה.

נשרים שהובאו מחו"ל: בשנת 2015 החל יבוא נשרים מחו"ל לצורך הגדלת גרעין הרבייה. הנשרים מגיעים בגילאים שונים (רובם המכריע צעירים), לאחר שנאספו בטבע פגועים וטופלו במגוון פגיעות: הרעלה, דריסה, ירי ועוד. מכיוון שכמות הנשרים שנשלחה מספרד גדולה מיכולת האחזקה לשם רבייה, וכן גילם הצעיר שאינו מתאים לרבייה, חלקם הועבר לאיקלום לשם שיחרור לטבע.

בשנתיים האחרונות לא הובאו נשרים נוספים מחו"ל. מאז 2015 הובאו לישראל 126 נשרים מחו"ל, מצבם נכון לסוף 2021: 33 מהם נותרו בגרעיני רבייה ו-17 שוחררו לטבע. ככל הידוע הפרטים ששוחררו בחיים, כאשר פרטים אחדים כבר התרבו בטבע בהצלחה (החל מ-2018).

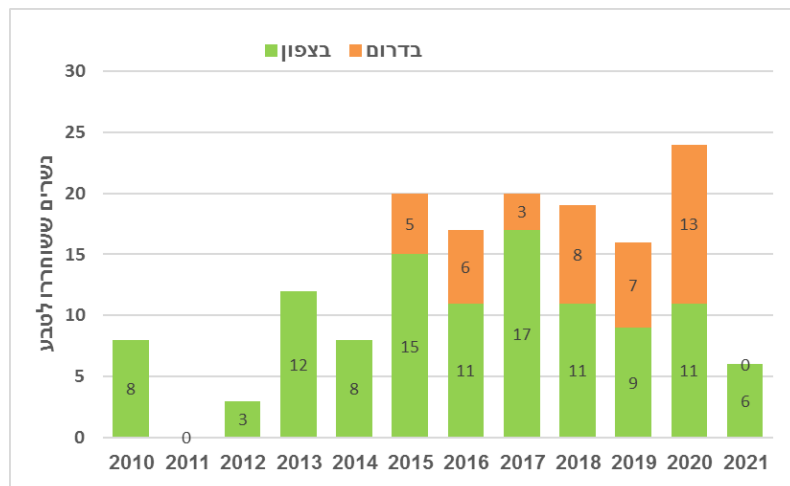
איור 4: פעילות גרעין הרבייה 2010-2021: מספר זוגות שהטילו (עמודה אפורה), בקיעת ביצים שמקורן מגרעין רבייה (עמודה כתומה), מהבר (עמודה ירוקה) ומספר גוזלים ששוחררו או ישוחררו לטבע (קו ומספרים ירוקים)

שחרור נשרים לטבע: אקלום הנשרים לקראת שחרור מתבצע בכלובי אקלום בחי-בר כרמל, בגמלא ובדרום הארץ. בעשור האחרון שוחררו לטבע בישראל 153 נשרים שמקורם בממשקים המתוארים לעיל, מהם 111 במחוז צפון. בשנת 2021 שוחררו בצפון 6 נשרים (איור 5), 5 מגרעיני הרבייה וגוזל אחד שהוצא מקן בנחל גלים ב-2019. 5 נשרים שוחררו בגמלא ואחד בכרמל. בדרום הארץ לא שוחררו נשרים ב-2021. היקף זה של שיחרור נשרים לטבע בצפון, הוא הנמוך זה עשור.

עם הפסקת יבוא הנשרים מחו"ל בשנתיים האחרונות הצטמצם מספר הנשרים המושבים לטבע, והוא מוגבל לתוצרי גרעיני הרבייה המקומיים.

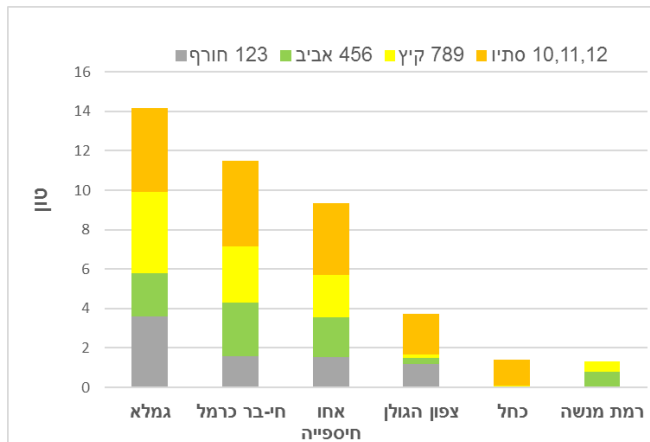
איור 5: שחרור נשרים לטבע בצפון (ירוק), ובדרום (כתום) 2010-2021

ד. תחנות אספקת מזון: במהלך 2021 היו 6 אתרי אספקת מזון פעילים, שבהם סופק מזון עבור נשרים (מפה 1): חי-בר כרמל, רמות מנשה, כחל ו-3 תחנות בגולן: גמלא, אחו חיספייה וצפון הגולן.

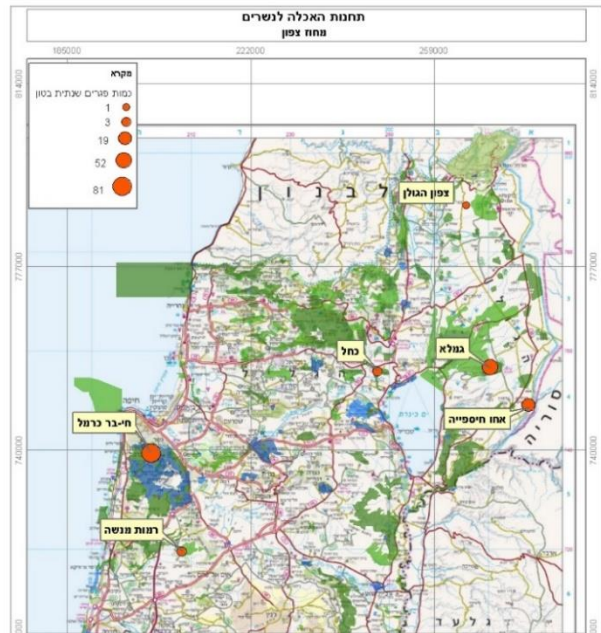
בשנת 2021 סופקו באתרי אספקת המזון כ-41.5 טון פגרים, שהתקבלו מ-39 משקים שונים. רוב פריטי המזון הם פרות ועגלים ובנוסף סופקו צאן וסוסים. התחנות שתופעלו ביותר הן תחנת חי בר כרמל, גמלא ואחו חיספייה (איור 6) בהן סופקו פגרים בכמות גבוהה

ולאורך כל חודשי השנה. בשאר התחנות סופק מעט מזון: בכחל בעיקר בסתיו וברמת מנשה בעיקר באביב.

איור 6: כמות מזון שסופקה ב-2021 בתחנות במחוז צפון, בחלוקה לעונות.

מפה 1: תחנות אספקת מזון לנשרים במחוז צפון

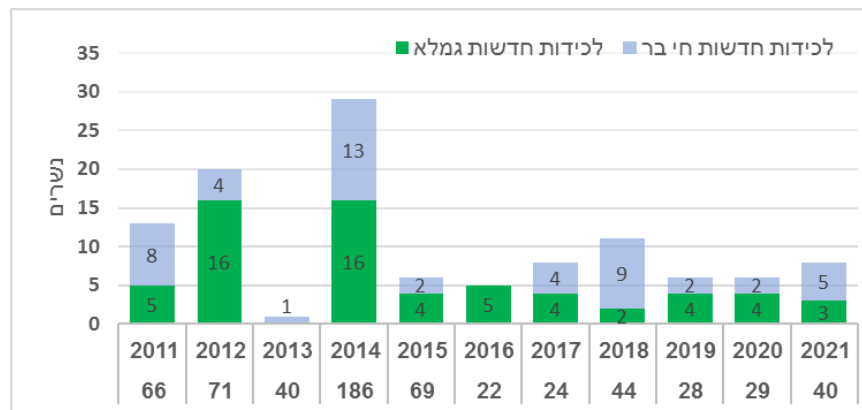
ה. לכידה, סימון ומשדור: כלובי הנשרים בגמלא וחי בר כרמל משמשים עונתית גם כמלכודות, ונפתחים לסירוגין מחוץ לעונת הקינון, בחודשים אוגוסט - נובמבר.

בשנת 2021 נלכדו 40 נשרים, מהם 8 נשרים לא מסומנים והשאר לכידות חוזרות (איור 7). מספר הלא מסומנים שנלכדו הוא עדות עקיפה לפוטנציאל הגיוס באוכלוסייה, ועומד על 5-11 פרטים לשנה ב-7 השנים האחרונות.

רוב הנשרים שנלכדו בלכידה חוזרת הם נשרים שמקורם בגרעין הרבייה או מספרד, 6 מהם נלכדו 2 - 3 פעמים באותה מלכודת, ופרט אחד נלכד בשני האתרים. לכידה חוזרת מאפשרת קבלת מידע על מידת חשיפה או התפרצות של גורמי מחלה (לדוגמה, מיקופלסמה, שנחשדת כגורם הפוגע בשרידות עוברים או גוזלים מיד לאחר הבקיעה), וכן חידוש אמצעי הסימון אם יש צורך.

בתום 2021 פעילים בצפון 26 נשרים ממושדורים, מהם מתקבלות התראות ממערכת טלגרם לסיוע בסניטציה ולמזעור הפגיעה מהרעלות.

איור 7: מספר נשרים מהבר שנלכדו וסומנו לראשונה במלכודות חי-בר וגמלא, 2011-2021 (בתחתית ציר X- מספר נשרים שנלכדו בכל שנה).

סיכום

בשנת 2021 חל שיפור קל בגודל האוכלוסייה לעומת שנה קודמת, והצלחת קיבוצי היא הגבוהה ביותר מאז 2006. שיפור זה, יחד עם פעולות ממשק נוספות, אינו מתבטא עדיין בעלייה הצפויה ורצויה בגודל אוכלוסיית הנשרים בצפון. האוכלוסייה עדיין מונה מעט פרטים עם תמותה גבוהה ואתר קיבוצי יחיד - בכרמל, ומצויה בסכנת הכחדה חמורה.